

Zodpovědnost za výchovu a vývoj dítěte mají pořád rodiče, ať se technologie proměňují, jak chtějí

Rozhovor s PhDr. Adamem Suchým, klinickým psychologem, psychoterapeutem a soudním znalcem, pro web Děti a média

PhDr. Adam Suchý absolvoval Univerzitu Palackého v Olomouci, nejprve obor žurnalistika, později obor psychologie. Základní klinické zkušenosti získal ve Fakultní nemocnici v Olomouci, v rámci svého vzdělání absolvoval řadu kurzů. Jeho domovským projektem je AM Gestalt, který nabízí psychologickou péči zaměřenou na zdravotníky s exponovanými a náročnými specializacemi, jakož i týmovou supervizi ve zdravotnických zařízeních. Dlouhodobě spolupracuje s Radou pro rozhlasové a televizní vysílání. Nyní vede privátní psychologickou a psychoterapeutickou praxi v Prostějově.

Je autorem knihy *Mediální zlo: mýty a realita*, vydaného nakladatelstvím Triton v edici Psyché.

Jak byste laikovi přiblížil Vaši práci soudního znalce?

Stručně asi tak, že v tandemu s kolegou psychiatrem vypracováváme znalecké posudky na pachatele trestných činů, někdy naopak na jejich oběti. Zadavatelem je buďto Policie ČR nebo některý z Krajských či Okresních soudů. Posudek je potom pro mě takovým obsáhlým a podrobným psychologickým vyšetřením, které zahrnuje i výpisy z další dokumentace, především z trestních spisů nebo z jiných zdravotnických nálezů. Tato práce tvoří ale jen poměrně malou část mé pracovní náplně, a musím se přiznat, že i nejméně oblíbenou. Je hodně náročná časově i odborně, nese s sebou hodně zodpovědnosti a jen málo radosti.

Spolupracujete s Radou pro rozhlasové a televizní vysílání. V čem tato spolupráce spočívá?

To už je jiná kapitola mého profesního života a nikdy by mě nenapadlo, že se k takové spolupráci dostanu. Moje spolupráce s Radou spočívá v podstatě také ve vypracovávání posudků, ale zde se nejedná o klasické zdravotnické posuzování. Většinou se pokouším na základě svých znalostí masové komunikace na jedné straně a psychologie či vývojové psychologie na straně druhé odhadnout, zda a jakým způsobem mohou některé vysílané scény ohrozit psychiku dětského diváka. Je to téma, kterým se zabývám již od studií a připadalo mi vždy jako zajímavé propojení obou světů, tedy obou oborů, které jsem vystudoval. Jednou za čas podle potřeby tak pro Radu vypracuji odborné vyjádření k určitým scénám z filmů, seriálů či reklamních kampaní, které některá z našich televizí odvysílala před 22. hodinou večerní a existuje podezření, že neudělá dětem dobře.

Jaký je dle Vašich zkušeností dopad médií na dětského diváka? Dá se toto téma zevšeobecnit?

Nedá, je to skutečně příliš široký záběr. Bylo by populistické tvrdit, že vliv médií je pouze devastující, ale stejně tak by bylo lehkovážně říkat, že televize na děti žádný negativní vliv nemá. Existuje řada teorií, asi nejčastěji se setkáváme s tím, že děti jednoduše napodobí to, co viděly na obrazovce.

Anebo se toho hrozně leknou a jejich fantazie dokreslí ještě horší vyústění, než naznačuje děj. Anebo je to něčím fascinuje a bojí se o tom promluvit, takže zažívají vnitřní konflikt. Pokud chybí rozumná korekce dospělých, může to být průšvih. Je důležité zmínit, že pokud jde např. o agresivní chování, učí se jej děti na prvním místě ve své rodině, na druhém místě ve svém sociálním prostředí, a teprve na třetím místě z médií. Jednoduše řečeno, zodpovědnost za výchovu a vývoj dítěte mají pořád rodiče, ať již se technologie proměňují, jak chtějí.

Existuje nějaká věková hranice, pod kterou je pro dítě sledování televize zcela nevhodné?

Kdybych chtěl být hodně přísný, řeknu do tří let, ale protože nikdo z nás není dokonalý, tak si myslím, že alespoň do jednoho roku života dítěte by tento „třetí dospělý“ v podobě televize do rodinné zábavy vstupovat neměl. Není nic, co by v tomto věku mohla televize kojenci nabídnout.

Existují nějaké jevy ve vysílání, které jsou natolik potenciálně nevhodné, že mohou dětského diváka negativně ovlivnit, a to bez ohledu na jeho individuální predispozice a rodinné zázemí?

Tak tohle je teprve skutečně těžké zevšeobecnit. Obecně to jsou nejčastěji „lekavé“ scény, hororové, násilné, přesahující rámec běžné lidské zkušenosti. Je třeba si uvědomit, že dětská fantazie je bohatší než ta naše dospělácká, takže když do ní obrazovka ze tmy pálí hrůzné scény, potom nějaký negativní otisk zůstat může, případně si jej ještě fantazie vytáhne z paměti a dál s ním pracuje. Důležité je, že u zdravých jedinců půjde o dočasné ovlivnění, které odezní. Může se třeba objevit zvýšené napětí, úzkost, přecitlivělá reakce, nebo naopak reakce příliš tvrdá, narušený spánek, mírná odchylka od běžného chování a podobně. Z úplně jiného soudku negativního působení je zběsilé blikání obrazu, nejvíce v japonských kreslených seriálech, které v ojedinělých případech vyvolalo epileptický záchvat u dětí.

Pokud existuje typ vyloženě rizikového dětského diváka, jak byste ho popsal?

Já jsem tzv. rizikového dětského diváka popsal v rámci svých výzkumů a studií jako mladšího dvanácti let (vzhledem k nedokončenosti rozumového vývoje), sleduje televizi 3 a více hodin denně, mezi jeho oblíbené pořady patří akční, násilné a hororové filmy, které zobrazují především tzv. nebezpečné televizní násilí, nežije ve spořádaném sociálním prostředí a je vybaven silnější dispozicí k agresivnímu chování. Může to být chlapec i dívka, a to tzv. nebezpečné televizní násilí odborníci popsali jako „takové násilí, které je zobrazeno jako samoučelná a zlehčující agrese, která není spojena s bolestí a utrpením oběti, je předváděna jako běžná strategie chování, vyplatí se, je legitimizována jako sebeobrana, je vytržena z kontextu nebo oslavována.“ Jinak je totiž agrese naše přirozená výbava a může být v mnohém prospěšná.

Jaké jsou podle Vás možnosti prevence, aby dítě bylo televizním vysílání negativně zasaženo co nejméně?

Nejvhodnějším způsobem je pokusit se vychovat tzv. gramotného diváka. To se dá udělat tak, že se rodič s dítětem dívá na televizi společně, rodič vybírá, selektuje, vysvětluje. Učí dítě, že stokrát přejatý a sežraný Jerry je „jenom jako“, že ti lidé jsou herci, protože normální člověk nezvládne přeskočit z jednoho domu na druhý a nezranit se, nebo broudit obličejem silnici za plně jedoucím nákladákem a pořád zůstat v celku. Vysvětluje dítěti, že reklama neukazuje realitu, ale snaží se prodat zboží, a především to, že televizi je možné vypnout. Z dítěte se stává kritický divák, který si umí vybrat svůj pořad, ten si zapne, podívá se, a televizi zase vypne. S časem je třeba také pracovat, nejhorší variantou je televize, která běží skoro celý den jako kulisa za vším, co rodina dělá. Hrajeme si, ale občas se skrz dítě mrknu, co se to děje na obrazovce, obědváme, a děje se totéž. Marná sláva, jaký vzor předáme, takový si děti odnesou. V některých domácnostech je také televize v každém pokoji, což mi připadá docela šílené, podle mě do dětského pokoje a ložnice televize nepatří. Na druhé straně nefandím krajním řešením, např. televizi zakázat úplně, nebo ji vyhodit na smetišť. Když dětem neumožníme sdílet s ostatními zážitky spojené s tím, že se Krteček přilepil na lízátko, nebo jak to Pikachu natřel Piplupovi, tak ho můžeme sociálně diskvalifikovat. Prostě všeho s mírou.

Rád bych ještě na závěr upozornil, že televize z technologického hlediska dobře zareagovala na situaci, kdy začínala hrát třetí housle. Za posledních 20 let jí ze zorného pole dětí začaly vytlačovat počítačové hry, počítače v podobě notebooků, tabletů atd., nyní by naše pozornost vzhledem k dětem měla jednoznačně směřovat k sociálním sítím, protože tam se toho děje opravdu hodně. Výrobci televizí ale zareagovali promptně, a to všechno dnes v sobě nejmodernější televize obsahují a nabízejí. Znamená to, že podobné debaty rozhodně nekončí, prostoru pro výzkumy je více než dost a jistá dávka naší rodičovské ostražitosti je určitě na místě.